

УДК: 323.21: 316.46

DOI: <https://doi.org/10.32366/2709-9261-2021-2-2-39-48>

Туренко Олег Станіславович,
доктор філософських наук
(Донецький державний університет
внутрішніх справ, м. Маріуполь)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4635-4731>

ТЕОРІЯ ТА ПРИЗНАЧЕННЯ ПОЛІЦІЇ В МОДЕРНОМУ ДЕРЖАВОЗНАВСТВІ: ІНТЕРПРЕТАЦІЯ М. ФУКО

Розглядається фукодівська інтерпретація поліції, її теоретичне обґрунтування, коло повноважень та управлінських завдань у державознавчому дискурсі модерну. Французький філософ наголошував, що державознавці модерну з метою побудови дисциплінарного суспільства, близького до бентамівського проекту паноптикону, ідеалізували призначення поліції, ототожнювали її з державним управлінням, надаючи загальноуніверсальних засобів реалізації владних повноважень.

Ключові слова: М. Фуко; модерн; епістема; поліція; державознавство; дисциплінарне суспільство; паноптикон.

Постановка проблеми. Як певна галузь державознавства поліцейстика має своє історичне підґрунтя. Одним із перших сучасних дослідників «науки про поліцію» є Мішель Фуко. Він, застосовуючи метод «археології гуманітарних наук», здійснив масштабний історико-теоретичний аналіз виникнення дисциплінарного суспільства в XVI–XIX ст., нових форм влади, держави та засобів управління, до яких насамперед належала поліція. Утім, попри зауваження Ергарда Кастро, термін «поліція» залишається поза увагою дослідників спадщини французького філософа. Навіть у трьох сучасних словниках (лексиконах)¹ М. Фуко цього терміна немає, він не став об'єктом наукового обговорення [1, с. 189]. В українській науці зазначена тема теж залишається недостатньо дослідженою.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Досліджували філософську спадщину постмодерніста Мішеля Фуко такі вчені: Н. Автономова, О. Вергун, Р. Зимовець, О. Йосипенко, С. Куцепал, В. Лях, Н. Рябчун та інші. Теоретичні засади поліції та її призначення в модерний час вивчали: П. Брас, М. Дін, Е. Джонсон, Д. Гарланд, Е. Кастро, О. Кільдюшов, П. Ласкум, М. Неоклеус, М. Раєв, В. Ряшко, О. Ряшко, Ч. Тейлор, А. Філіппов та інші.

Метою статті є аналіз фукодівської інтерпретації поліції, її теоретичне обґрунтування державознавцями, визначення кола повноважень та управлінських завдань у модерному дискурсі. Предметом дослідження є тлумачення поняття «поліція» М. Фуко, а об'єктом – повноваження та завдання поліції в модерних теоріях.

Виклад основного матеріалу. Аналіз модерних засобів дисциплінарних практик М. Фуко здійснює на основі терміна «епістеми» (фр. *épistémè*) – це детермінантні структури, які визначають мислення, цінності та соціальні дії, що були притаманні лише певній історичній добі. Епістема є результатом гносеологічної цілісності реального світу та мови, як певний рівень наукової

¹ 1. Judith Revel. Dictionnaire Foucault. Paris : Ellipses, 2008. 2. Michael Ruoff. Foucault Lexikon. Paderborn : Wilhelm Fink, 2009. 3. Leonard Lawlor y John Nale. The Cambridge Foucault Lexicon. Nueva York : Cambridge University Press, 2014.

перцепції історичної епохи є раціоналістичним зв'язком, взаємодією «речей» і «слів», що формує структураліський каркас – базис пізнавальної та практичної діяльності людей. Французький філософ зауважує, що епістема – це «не форма знання, але й не тип раціоналізації, який проходить через різні науки, маніфестує відокремлені одиниці суб'єкта, духа чи епохи; <...> це, імовірно, сукупність усіх зв'язків, які можна виявити в кожній епосі між науками, коли вони аналізуються на рівні дискурсивних закономірностей» [2, с. 190]. Саме так у концепції постмодерніста завдяки епістемі створюється система соціального порядку, легітимізуються продукovanі форми влади, яка виражається в керуванні державними справами.

Легітимація влади базується на певній формі історичного знання – «режимі влади-знання», і тому поширюється на всі соціальні відносини. Панування «режиму влади-знання» відбувається тому, що з часів модерну затверджується принцип протиборства культури (держава як мистецтво управління суспільством) з природою (суспільство, ірраціональна сутність людини). Модерні мислителі дотримувалися світоглядної аксіоми, згідно з якою рушійною силою існування та генези суспільства є ірраціональність, невпорядкована випадковість і потужні пристрасті людей. Саме взаємодія «фізичних сил, страстей і випадковостей становить постійну основу історії всіляких спільнот» [3, с. 71]. Отже, модерний «режим влади-знання» повинен раціонально організувати природний розлад людей, надати легітимність новим формам влади, новим формам мистецтва управління.

До того ж М. Фуко акцентує увагу, що протягом історії «режим влади-знання» змінюється, а тому трансформується весь соціально-політичний процес розвитку. Він стверджує, що модерні трансформації системи «влада-знання» були цілком усвідомленими актами державознавців. Їх рефлексія «зовсім не полягала в спонтанних та неупереджених діях і не була виявлена за допомогою якогось ретроспективного аналізу. Вона була сформульована <...> у двох доктринальних системах: державного інтересу (*raison d'Etat*) та теорії поліції» [4, с. 303].

Водночас був поширений двозначний дискурс, який, з одного боку, проголошував необхідність одержавлення суспільства, а з іншого – затверджував загальний принцип самоконтролю людей і формування системи жорсткого дисциплінарного контролю над некерованими суб'єктами. На думку М. Фуко, у кінці XVI – на початку XVII ст. виникає нова світська форма пастирської влади. Вона мала на меті управління душами, суб'єктами соціального життя, які не зважають на власні пристрасті, не здатні до самоконтролю та особистої дисципліни. У межах цієї ідеї новий тип держави починає створювати механізми керування не великими групами людей, а вільними суб'єктами. Таким способом модерна держава починає формувати систему державного управління через «індивідуалізацію» [5, с. 167], яка мала форму благодіяння, забезпечення індивіду щастя, безпеки й певного рівня добробуту. Навіть більше – держава завдяки відокремленню частини приватного життя починає розширювати свою сферу впливу. Раціонально впорядкована держава вже не «погоджується з безладом, що панує в душах (суб'єктів)» [6, с. 90]: усі, хто ганьбив раціональну парадигму порядку (божевільні, хворі, злочинці тощо), повинні бути «ізолювані», поміщені за межі державного порядку. Інші суб'єкти зобов'язані дотримуватися ідеалів дисциплінарної парадигми, які кожна людина мусить визнавати своїми.

Пастирська влада через індивідуалізацію створювала нову форму державного управління. Щодо цього слід зазначити, що поняття «державне управління» (фр. *governmentality*) визначається М. Фуко у двох аспектах. По-перше, це «комплекс установ, процедур, досліджень та аналізів, розрахунків і тактик, що дозволяють втілювати в життя дуже специфічну, хоча і складну форму влади, основною метою якої є населення, основною формою знання – політична економія, а переважним технічним засобом – установки безпеки» [7, с. 207]. По-друге, «тенденція, силове спрямування, яке на всьому Заході призводило до переважання типу влади, яку можна назвати «управлінням» над усім іншим: суверенітетом і дисципліною; а це сприяло, з одного боку, розвитку цілої низки особливих урядових апаратів, а з іншого – розвитку низки знань» [7, с. 207].

Друга тенденція розвитку державного управління зумовила формування в європейських країнах трьох спадкоємних форм держави: 1) «l'État de justice» – держава правосуддя, яка на базі звичаєвого права і права писаного здійснює управління певною територією феодального суспільства; 2) «l'État administratif» – адміністративна держава, яка з'являється в XV–XVI ст. і керує на основі приписів та уставів на «вже не феодальних територіях»; 3) «l'État de gouvernement» – управлінська держава, що була відкрита в XVII ст. і яка «визначається вже не територією, а масою: сукупністю, кількістю і щільністю населення; територія, на якій населення живе та відіграє певну роль, проте будучи всього одним зі складників» держави [7, с. 208–209].

Саме «l'État de gouvernement» остаточно утверджує нову технологію управління – дисциплінарну – «систему безперервного та ієрархізованого контролю з міцно стягнутими петлями сітки» [8, с. 69]. Ця технологія управління, що мала у своєму складі механізм «нагляд – виправлення», «перевиховання», повинна була забезпечувати масштабну соціальну взаємодію суб'єктів, їхню життєздатність на основі загальноновизначених дисциплінарних норм, які впроваджувалися і контролювалися поліцією.

Першу теорію дисциплінарної системи державного управління («наука про державу», або «державознавство» – нім. *Staatswissenschaft*) створили мислителі німецьких князівств [9, с. 83]. Теоретики обґрунтовували запровадження нової форми порядку в містах. На їхню думку, місто з його комунальним господарством, ринками, портами, дорогами, каналізацією, гігієною та архітектурою приватних помешкань «разом із пов'язаними з ними політичними проблемами й конкретними конфігураціями, що вони приймають, служить зразком для управлінської раціоналізації, яка стосується всієї території» [10, с. 217] держави. Інакше кажучи, згідно з проектами модерного державознавства будь-яке слабкоорганізоване королівство, щоб стати могутнім, мусить перетворитися в урбанізовану територію – місто [11, с. 435], упорядкований соціальний простір, де панує воля держави, – так виникає ідея «поліцейської держави». Імовірно, вперше цю ідею проголошує в трактаті «Аристократична монархія» («*La Monarchie aristo-démocratique*», 1611 р.) Тюрке де Майєрн, який визначає ідеальну державу трьома термінами: «Місто», «Республіка», «Поліція» [4, с. 308].

Державознавці модерну стверджували, що місту постійно загрожує два явища: хвороби та революції. На його упорядкованість та добродійне життя впливали такі неконтрольовані чинники нестабільності, як щільність населення, епідемії, бандитизм, бродяжництво, пришвидшена динаміка соціальних процесів, ірраціональність суб'єктів тощо. Щоб контролювати простір міста і знизити рівень

його загроз, державознавство повинно окреслити властивості поліції, її постійні та змінні величини [10, с. 219], повноваження щодо використання примусу та визначення локальних просторів співжиття.

М. Фуко звертає увагу, що термін «поліція» в модерний час мав багато значень і неодноразово розтлумачувався в XV–XVIII ст. Так, у ранньому модерні «поліцію» розуміли як «форму спільності або об'єднання, яким керувала публічна влада, щось на зразок людської спільноти, над якою здійснюється дещо подібне до політичної влади» [11, с. 406]. Водночас поняття «поліція» розглядалося з двох позицій: як певний режим, спосіб регулювання й управління суспільством та «сукупність актів, за якими управління спільнотами є публічною владою» [11, с. 407]. До того ж побутувало й третє значення: позитивний результат добродесного, правильного державного управління.

У XVII–XVIII ст. до змісту терміна «поліція» державознавці того часу (Т. де Майєрн, П. фон Гогенталь, І. фон Юсті, Н. Деламаєр) додають уточнення: «все, що може надати форму краси і величі місту-державі». Тобто поняття «поліція» починає трактуватися як стабільний засіб зростання могутності держави, ідеальна техніка встановлення раціоналістичного порядку і контролю держави над суспільством. М. Фуко констатує, що у XVIII ст. в державознавстві стає популярним визначення поліції Іоганна фон Юсті. Останній у праці «Загальні основи поліції» («Grundsätze der Policey-Wissenschaft», 1756 р.) наголошує, що поліція – це сукупність «законів і правил, що стосуються внутрішнього життя держави і бажають зміцнити та звеличити могутність цієї держави, призначені досягти правильного використання її [держави] сил» [11, с. 408]. Отже, ключовим сенсом і завданням поліції стає спрямування суверенної могутності держави в межах соціального (або народного) благочестя (нім. *Policey*), супровід удосконалення раціонального устрою загального блага. Своєю діяльністю поліція повинна була створювати зразок благих і моральних вчинків громадян та благоустрою міста, і навпаки припиняти розповсюдження ірраціональних, неблагих явищ і речей, обмежувати все, що суперечить поняттю благочестя.

Щоб поглибити розуміння фукодіанської інтерпретації концепції Юсті, варто проаналізувати фрагмент праці І. фон Юсті «Про наукові основи мистецтва управління державою, про науку поліції і управління, або Вивчення походження законів» (1760 р.): «Поняття поліції використовується в трьох значеннях. У широкому сенсі поліцію розуміють як усі закони й установи держави, призначені для зростання її загальної спроможності та внутрішніх сил, а також для того, щоб зробити їх дієвими та узгодити із загальним благом; і відповідно до цього тлумачення турбота уряду про комерцію, про міську економію та економію земель держави тощо належить поліції, яка має назву «земельна поліція». У вузькому значенні поліцію визначають як усі закони й санкції уряду, призначені для підтримки належної дисципліни й порядку, необхідних для забезпечення цивільного життя, які гарантують розвиток продовольчого забезпечення, що має тісний зв'язок з добробутом окремих родин і суспільним благом: у цьому значенні використовують лише назву «поліція». Однак у найвужчому розумінні поліцією вважають тільки поліцію в містах, тобто коли йдеться про контроль і нагляд за порядком, чистотою в містах, спостереження за дотриманням правил поведінки, запобігання виникненню небезпечних для здоров'я ситуацій тощо, вживають назву саме «міська поліція» [12, с. 71]. Ключовим у досліджуваному фрагменті є певне співвідношення модерного поняття «поліція» із «законами і санкціями уряду», яке

спрямовано на посилення держави та впровадження суспільної дисципліни, а не свободи індивіда.

Модерні державознавці визначали ще два завдання поліції: забезпечення міждержавної рівноваги в Європі та проведення збору статистичних даних про потенціал своєї та сусідніх держав. Вони відповідають ключовій меті – звеличенню могутності держави, але зовні. М. Фуко звертає увагу, що європейська конкуренція країн зумовила колективне переконання щодо необхідності балансу сил на континенті. Жодна з європейських країн не повинна посилювати свою могутність. У цьому разі мета поліції полягає в підвищенні рівня могутності своєї держави на міжнародній арені та недопущенні зростання могутності інших держав. Щоб виконати цю місію, поліція має володіти достовірною інформацією про потенціал своєї та інших держав. У цьому контексті французький філософ зауважує, що статистика «стає необхідною завдяки поліції, але завдяки поліції вона стає також і можливою. Оскільки це сукупність методів, упроваджуваних для забезпечення зростання сил, для того, щоб їх комбінувати та розвивати, то це вся в цілому адміністративна сукупність, яка дозволяє визначити в кожній державі, у чому полягають сили, де є можливості розвитку. Поліція та статистика обумовлюють одна одну: статистика є загальним інструментом і для поліції, і для забезпечення європейської рівноваги. Статистика – це знання держави про державу (тобто про саму себе) і знання про інші держави» [11, с. 410].

М. Фуко на основі праць І. фон Юсті робить загальний висновок, що в теорії модерних державознавців зміст «поліції» трактувався як позитивне поняття, як масштабно-універсальний регулятор державного управління, який повинен нормалізувати майже всі рівні діяльності держави і життя суспільства, розповсюджувати благочесний (шляхетний, моральний, раціональний) порядок на всю політичну діяльність, життя індивідів та їх об'єднання. На їхню думку, поліція повинна забезпечити міжнародну безпеку держави, громадський порядок, певний рівень благополуччя, економічного зростання і збереження уявлених принципів соціальної справедливості та щастя своїм підданим.

Однак головною функцією поліції стає регламентація державою дій службовців і громадян у публічній сфері, формування колективної дисципліни, яка розповсюджується ієрархічно і водночас на всі рівні суспільства, на всю соціально-політичну та економічну діяльність. Такі дії мають на меті змінити природу суспільства – трансформувати його до форми жорстко керованого монастиря. Щодо цього М. Фуко зазначає, що юридична практика державних діячів модерну сформувала своєрідну систему «нескінченної регламентації, постійної регламентації, постійної відновлюваної регламентації, регламентації все більш і більш детальної» [11, с. 440]. Нормативна регламентація створює сітку темпорально-ієрархічного повторення, відповідно до якої індивід поступово підлягав тотальному контролю влади [13, с. 96].

У модерному державознавстві діяльність поліції набуває багатофункціонального і фронтального характеру, а її значення в державному управлінні, порівняно з іншими державними механізмами, стає панівним. Під впливом цього, на думку М. Фуко, держава стає «поліцейською державою» (нім. *Polizeistaat*). Постмодерніст звертає увагу, що теорія «поліцейської держави» розвивалася передусім в німецьких академічних колах, де і відбувалося становлення «науки про поліцію» (нім. *Polizeiwissenschaft*). Ці два концепти мали

помітний вплив на державних реформаторів Пруссії, Австрійської та Російської імперій періоду правління Йосифа I та Катерини II [4, с. 313].

Щоб з'ясувати призначення поліції, М. Фуко взяв за основу класифікацію Ніколаса Деламара, який у праці «Трактат про поліцію (правопорядок)» («Traite de la police», 1705–1719 pp.) визначав одинадцять об'єктів її діяльності: «1) релігія; 2) дисципліна моралі; 3) охорона здоров'я; 4) постачання продовольства; 5) шляхи, мости, публічні будови; 6) громадська безпека; 7) вільні мистецтва (загалом мистецтво і наука); 8) торгівля; 9) фабрики; 10) домашні слуги й осуджені; 11) жебраки» [4, с. 311]. Проте постмодерніст чітко не дотримався класифікації Деламара й багатоаспектно висвітлив це питання. Убачаємо за доцільне стисло охарактеризувати чотири об'єкти поліції, а саме: контроль осуджених; божевільних; жебраків; охорону здоров'я (медичну функцію).

Природною функцією поліції є поєднання її з пенітенціарною системою. У модерній практиці поліцейські та тюремні заклади об'єдналися в єдину дисциплінарну мережу, що сприяло виконанню двох завдань: 1) внутрішнього – утримувати особливу «жорстоку спільність» злочинців в ізоляції від суспільства; 2) зовнішнього, за словами Ендрю Джонсона, – «в'язниця нормалізує те, що вважається ненормальним, діє як навчальна і моралізуюча сила» [14, с. 7] для суспільства. Отже, у модерних теоріях поліцейсько-тюремна система повинна регламентувати й нормалізувати все суспільство. Це відбувається не тільки завдяки наявному пенітенціарному зразку, а й тому що існує безперервний зв'язок: «поліція – в'язниця – злочинець», який надає приклад ненормативного індивіда, що підлягає через ізоляцію і сувору дисципліну примусовому перевихованню – «технічному перетворенню індивідів» [13, с. 341].

М. Фуко наголошує, що тюремна практика XVI–XIX ст. сформувала концепт абсолютної залежності ув'язненого від влади. Ув'язнений позбавлявся всіх групових зв'язків, соціальних комунікацій – він ставав цілковито самотнім, психічно вразливим, бо залишався сам на сам з владою. У в'язниці, де всі процедури доведені до максимальної інтенсивності [13, с. 345], влада набуває неприхованого відкритого характеру, її деспотична форма охоплює всього індивіда – його тіло, час, волю, думки, совість. І навіть звільнившись, осуджений залишається під прямим контролем державної влади, оскільки його свідомість знаходиться в підпорядкуванні в'язниць: він уявляє суспільство як величезну сітку карцерів, які поєднуються в єдину й умовно відкриту систему, що контролюються анонімною владою. Крім того, осуджений не готовий до самостійного життя, утриманець та інформатор здатний тільки до злодійського ремесла, він залишається вірним державі, її «ідеальним» підданим, а не суб'єктом громадянського суспільства. Модерна в'язниця, як уважає М. Фуко, є досконалим типом дисциплінарного суспільства, який повинна оберігати поліція. Вона стає елементом потужного механізму, що має завдання повністю перевиховати «зіпсованих індивідів», збудувати в суспільстві анонімну структуру – паноптикон (назва «ідеальної» в'язниці в теорії І. Бентама).

Паноптикон є виправною в'язницею, де виховували необхідний державі тип індивіда: у нього під час ув'язнення було сформовано дисциплінарну рефлексію, він ставав сам собі поліцейським. На думку С. Куцепал, проєкт Бентама був заснований на ідеї закритого, «поділеному зусібіч спостережуваному просторі, де за кожним індивідом закріплено визначене місце, контролюються будь-які рухи, реєструються всі події, центр з'єднаний з периферією, а влада виявляється

неподільною відповідно до цілісної ієрархічної структури, а тому основними атрибутами влади є піднаглядність і карність» [15, с. 44]. Завдяки ідеї паноптикону, його практичного впровадження поліцією в модерне суспільство – формування дисциплінарної практики суцільного контролю в соціальних інституціях (школах, фабриках, армії, лікарнях, в'язниці тощо) – модерна влада прагнула сформувати «поліцейську державу».

До «зіпсованих індивідів» модерне суспільство зараховувало також психічнохворих, людей похилого віку, хворих, осіб з каліцтвом, безробітних, безпритульних, жебраків, ледарів та повій, тобто всіх, хто не міг чи не бажав працювати, і тому не відповідали вимогам індустріально-капіталістичного суспільства [16, с. 13]. М. Фуко особливо цікавила тема ставлення суспільства до божевільних (у широкому психологічному сенсі). Він зауважує, що з XVI ст. до кінця XVIII ст. божевільного переховувала від суспільства його родина, сім'я самостійно вирішувала, чи залишати свого родича вдома або віддавати до спеціалізованої лікарні, де він ставав ув'язненим. Наприкінці XVIII ст. ситуація радикально змінилася: тепер долю психічнохворих вирішувала комісія психіатрів. Крім того, до переліку божевільних додали осіб, що мають сексуальні відхилення (гомосексуалісти, мастурбанти, німфомани), алко- й наркозалежних осіб та інших. Усі ці категорії «зіпсованих індивідів» порушували моральні основи суспільного порядку, і тому вважалися не хворими, а злочинцями. Щодо них до кінця XIX ст. влада застосовувала жорсткі ізоляційні засоби та постійний поліцейський контроль.

Що ж до жебраків, хворих (особливо на шкірно-венерологічні захворювання), осіб з каліцтвом тощо, то з XVI–XVII ст. завдяки визначенню їх як «ворогів порядку, які діють в ім'я Сатани» [6, с. 77] (мова йде про релігійну свідомість і суспільство. – О. Т.) влада позбавляла цю категорію людей свободи, ізолювала в міських лепрозоріях та благодійних госпіталях. Ця соціальна практика трактувалася двояко: як акт християнського благодіяння і справедлива відплата за їхній спосіб життя водночас. Тому питання ізоляції божевільних, хворих, жебраків порушувало проблему ідеального «правопорядку», контроль за яким покладался на поліцію. Ця категорія людей на довгий час стала окремою частиною паноптикону – соціально відчуженого карцеру людської недосконалості.

Однією з головних сфер діяльності поліції вважалася медична галузь. На тлі швидкої урбанізації ключовою суспільною загрозою стали антисанітарія та епідемії. З метою їх мінімізації та уникнення європейські держави почали впроваджувати комплексну управлінську політику в галузі охорони здоров'я населення та приймати на державну службу лікарів, дорученням яких було здійснювати деякі санітарні заходи щодо очищення міст. Так виникає «медична поліція». До її функцій належали: 1) контроль за системою нагляду та інформації про хвороби, епідемії, яку повинні надавати лікарі різних міст та регіонів; 2) нормалізація медичної практики та медичного знання, які тепер перебували у власності не університетів і медичних корпорацій, а держави; 3) створення адміністративних органів контролю за діяльністю лікарів; 4) затвердження медичних чиновників, що призначалися урядом [9, с. 86–87].

До того ж М. Фуко зазначає, що «державну адміністрацію охорони здоров'я цікавило в ті роки не «тіло» трудівників, а «тіло» індивідів узагалі, з об'єднання яких утворюється держава. Ідеться не про робочу силу, а про силу держави, у якій виникали як економічні, так і політичні конфлікти з сусідніми державами. Для цієї мети медицина повинна вдосконалювати й розвивати робочу силу» [9, с. 88]. Тобто

медична поліція зобов'язана виконувати функцію соціалізації індивідів, перетворення їх на високоідейних громадян, котрі захищали б інтереси суверенності влади та цілісності держави.

Ще однією функцією медичної поліції був контроль за виконанням гігієнічних норм населенням. Така діяльність передбачала завдання: 1) виявляти та контролювати місця можливих епідемій та ендемій (кладовища, осуарії, бойні); 2) стежити за циркуляцією вогню, води, повітря в місті; 3) організовувати роботу побутових служб міста.

До функцій медичної поліції також належав нагляд за розділенням простору міста для життя бідних та багатих верств населення. Поділ на бідні та багаті квартали вважався доцільним з огляду на політичні та санітарні загрози. Отже, відбувалося нормативне районування міського, а значить і державного, простору та сфер діяльності поліції.

Висновки. Узагальнюючи, слід зазначити, що сучасний концепт «поліція» відрізняється від первісних теорій періоду Нового часу. Доктрини модерних державознавців ідеалізували призначення поліції та ототожнювали її з державним управлінням, надавали їй загальноуніверсальних засобів забезпечення державного інтересу. Досліджуючи поліцію з позиції перспективи «історії думки», М. Фуко зауважує, що саме завдяки універсальному та необмеженому характеру функцій поліції влада модерну мала змогу затвердити дисциплінарне суспільство, нову форму влади – біовладу. До того ж у теоріях державознавців поліція отримала статус саморегулюючого органу, діяльність якого суворо не контролювалася законами держави. У цьому разі поліція, як убачалося, є втіленням державного інтересу, моральності й добродетності, формоутворюючим і коригуючим органом державної влади. Універсальні якості поліції та її необмежені повноваження формують базу затвердження ідеї «поліцейської держави» та її радикальної форми – паноптикону.

Перспективи подальших досліджень теорії та історії поліцейстики й постмодерних інтерпретацій поняття «поліція» є доволі актуальними. Недослідженими є більшість модерних доктрин «поліцейської держави» (теоретиками якої були С. Пуфендорф, Х. Томазій, Х. Вольф, І. Фіхте тощо), а також не здійснено історико-правового аналізу практичного втілення поліцейської теорії в державному управлінні європейських країн.

Список використаних джерел

1. Edgardo Castro. La noción de policía en los trabajos de Michel Foucault: objeto, límites, antinomias. Anuario Colombiano de Historia Social y de la Cultura. 2019. P.185–206. URL: <https://www.researchgate.net/publication/334144385> (дата звернення: 10.07.2021).
2. Фуко М. Археология знания. К. : Ника-Центр, 1996. 208 с.
3. Фуко М. Нужно защищать общество : курс лекций, прочитанных в Коллеж де Франс в 1975–1976 учебном году. СПб. : Наука, 2005. 312 с.
4. Фуко М. Omnes et Sengulatim: К критике политического разума. *Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи и интервью*. М. : Праксис, 2005. Ч. 2. С. 285–319.
5. Фуко М. Субъект и власть. *Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи и интервью*. М. : Праксис, 2006. Ч. 3. С. 161–190.
6. Фуко М. История безумия в классическую эпоху. СПб., 1997. 576 с.
7. Фуко М. Искусство государственного управления. *Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи и интервью*. М. : Праксис, 2005. Ч. 2. С. 183–211.
8. Фуко М. Пытка – это разум. *Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи и интервью*. М. : Праксис, 2006. Ч. 3. С. 67–78.

9. Фуко М. Рождение социальной медицины. *Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи и интервью*. М. : Праксис, 2006. Ч. 3. С. 79–107.
10. Фуко М. Пространство, знание и власть. *Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи и интервью*. М. : Праксис, 2006. Ч. 3. С. 215–236.
11. Фуко М. Безопасность, территория, население : курс лекций, прочитанных в Коллеж де Франс в 1977–1978 учебном году. СПб. : Наука, 2011. 544 с.
12. Расков Д. Е. Камерализм книг: переводы Юсти в России XVIII века. *Terra Economicus*. 2019. № 17 (4), С. 62–79. URL: <http://ecsocman.hse.ru/data/2020/01/03/1251886694/raskov.pdf> (дата звернення: 15.06.2021).
13. Фуко М. Надзирать и наказывать. Рождение тюрьмы. М. : Ad Marginem, 1999. 480 с.
14. Andrew Johnson. Foucault: Critical Theory of the Police in a Neoliberal Age. 2014. Vol. 61, № 141. P. 5–29. URL: <https://www.researchgate.net/publication/269998836> (дата звернення: 01.07.2021).
15. Куцепал С. В. Французька філософія другої половини ХХ століття: дискурс з префіксом «пост-» : монографія. К. : ПАРАПАН, 2004. 302 с.
16. Фуко М. Безумие и общество. *Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи, выступления и интервью*. М. : Праксис, 2002. С. 7–18.

References

1. Edgardo Castro. La noción de policía en los trabajos de Michel Foucault: objeto, límites, antinomias. *Anuario Colombiano de Historia Social y de la Cultura*. 2019. P. 185–206. URL: <https://www.researchgate.net/publication/334144385> (data zvernennia: 10.07.2021).
2. Фуко, М. Археология знания [Archeology Knowledge]. К. : Ника-Centr, 1996. 208 с. [in Russian].
3. Фуко, М. (2005). Nuzhno zashchishchat' obshchestvo : kurs lekcij, pročitannyh v Kollezhe de Frans v 1975–1976 uchebnom godu [Society should be protected: a course of lectures read in college de France in 1975-1976 academic year]. SPb. : Nauka. 312 s. [in Russian].
4. Фуко, М. (2005). Omnes et Sengulatim: K kritike politicheskogo razuma [Omnes et Sengulatim: To criticism of the political mind]. *Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи и интервью*. М. : Праксис. CH. 2. S. 285–319 [in Russian].
5. Фуко, М. (2006). Sub"ekt i vlast' [Subject and power]. *Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи и интервью*. М. : Праксис. CH. 3. S. 161–190 [in Russian].
6. Фуко, М. (1997). Istoriya bezumiya v klassicheskuyu epohu [The story of madness in the classic era]. SPb. 576 s. [in Russian].
7. Фуко, М. (2005). Iskusstvo gosudarstvennogo upravleniya [Art of public administration]. *Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи и интервью*. М. : Праксис. CH. 2. S. 183–211 [in Russian].
8. Фуко, М. (2006). Pytka – eto razum [Torture is a mind]. *Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи и интервью*. М. : Праксис. CH. 3. S. 67–78 [in Russian].
9. Фуко, М. (2006). Rozhdenie social'noj mediciny [Birth of social medicine]. *Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи и интервью*. М. : Праксис. CH. 3. S. 79–107 [in Russian].
10. Фуко, М. (2006). Prostranstvo, znanie i vlast' [Space, knowledge and power]. *Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи и интервью*. М. : Праксис. CH. 3. S. 215–236 [in Russian].
11. Фуко, М. (2011). Bezopasnost', territoriya, naselenie : kurs lekcij, pročitannyh v Kollezhe de Frans v 1977–1978 uchebnom godu [Safety, territory, population: course of lectures read in college de France in 1977–1978 academic year]. SPb. : Nauka. 544 s. [in Russian].
12. Raskov, D. E. (2019). Kameralizm knig: perevody YUsti v Rossii XVIII veka [Camelism of books: Justice translations in Russia XVIII century]. *Terra Economicus*. № 17 (4). S. 62–79. URL: <http://ecsocman.hse.ru/data/2020/01/03/1251886694/raskov.pdf> (data zvernennia: 15.06.2021) [in Russian].
13. Фуко, М. (1999). Nadzirat' i nakazyvat'. Rozhdenie tyur'my [Write and punish. Birth of prison]. М. : Ad Marginem. 480 s. [in Russian].
14. Andrew Johnson. Foucault: Critical Theory of the Police in a Neoliberal Age. 2014. Vol. 61, № 141. P. 5–29. URL: <https://www.researchgate.net/publication/269998836> (data zvernennia: 01.07.2021).
15. Kutsepал, S. V. (2004). Frantsuzska filozofia druhoi polovyny XX stolittia: dyskurs z prefiksom «post-» [French philosophy of the second half of the twentieth century: discourse with prefix «Post-»] : monohrafiia. К. : PARAPAN. 302 s. [in Ukrainian].
16. Фуко, М. (2002). Bezumie i obshchestvo [Madness and society]. *Интеллектуалы и власть: Избранные политические статьи, выступления и интервью*. М. : Праксис. S. 7–18 [in Russian].

Turenko Oleh,
Doctor of Philosophy
(Donetsk State University of Internal Affairs, Mariupol)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4635-4731>

THEORY AND VOCATION OF THE POLICE IN MODERN STATE STUDIES: INTERPRETATION OF M. FOUCAULT

The Foucault's interpretation of the police, its theoretical substantiation, the range of powers and managerial tasks in modernist discourses. The French philosopher emphasized it should the modern concept of "police" does not coincide with its original theories of modern times. The doctrines of modern political scientists idealized the vocation of the police and identified it with the entire government, providing it with universal means of implementing the state interest. Considering the police from the perspective of "history of thought" Foucault notes that it is the unlimited nature of police functions gave the modern government to approve a disciplinary society, a new form of government - bio-power. This form of power totally controlled the individual, "took care of him" at all levels of biological life and, above all, the depths of consciousness - artificially created his authenticity. At the same time, in the theories of political scientists, the police received the status of a self-regulatory body, whose activities were not strictly controlled by state laws. In this case, the police, in the imaginary sense, is the living embodiment of state interest, morality and integrity, the formative and corrective body of state power. In order to form a disciplined and productive life, the police must direct individuals to regulation, to their temporal and hierarchical repetition. The a priori qualities of the police and its all-encompassing powers form the basis for the assertion of the idea of a "police state" and its radical form of panopticon. It is thanks to the idea of panopticon, its practical implementation by the police in modern society - the formation of disciplinary practice of continuous control in the social institutions of modernism.

Key words: M. Foucault; modernism; episteme; police; political science; disciplinary society; panopticon.

Надіслано до редколегії 13.07.2021
Рекомендовано до публікації 20.07.2021